



Türkiye’de Hemşirelik Alanında Astımlı Çocuklarla İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Analysis of Postgraduate Thesis About Asthmatic Children in Nursing Field in Turkey

 Erdal AKDENİZ^a,
 Selma ÖNCEL^b

^aHemşirelik Bölümü,
Ahi Evran Üniversitesi
Sağlık Yüksekokulu,
Kırşehir, TÜRKİYE

^bHalk Sağlığı Hemşireliği AD,
Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi,
Antalya, TÜRKİYE

Received: 26.05.2018

Received in revised form: 29.09.2018

Accepted: 09.10.2018

Available online: 19.02.2019

Correspondence:

Erdal AKDENİZ
Ahi Evran Üniversitesi
Sağlık Yüksekokulu,
Hemşirelik Bölümü, Kırşehir,
TÜRKİYE/TURKEY
erdal.akdeniz86@gmail.com

Bu çalışma, 1. Uluslararası, 2. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi (23-26 Nisan 2018, Ankara)’nde poster olarak sunulmuştur.

ÖZET Bu sistematik çalışmada, çocuklarda astım konusunda hemşireler tarafından yapılan lisansüstü çalışmaların incelenerek konu alanlarını ve özelliklerini belirlemek ve hemşirelerin uygulamada kullanabileceği sonuçları ortaya çıkararak bu alanda yapılacak yeni araştırmalara yol gösterici olması amaçlanmıştır. Sistematik analiz/derleme olan bu çalışmada, Yüksek Öğretim Kurulu başkanlığı ulusal tez merkezi veri tabanı kullanılarak çocuklarda astım ile ilgili tüm tezler 15 Aralık 2017-15 Ocak 2018 tarihleri arasında taranmıştır. Tarama yapılan veri tabanında 332 teze ulaşılmıştır. Dâhil etme ve dışlama kriterlerine göre çalışmalar değerlendirilmiş ve kriterlere uyan sekiz tez çalışmaya alınmıştır. Tezlerin yarısı yüksek lisans tezi olup, bu çalışmaların daha çok tanımlayıcı ve ilişki arayıcı (%75); doktora tezlerinin ise deneysel ve yarı deneysel (%100) çalışmalar olduğu belirlenmiştir. Örneklem sayısı genelde 50-200 arasındadır. Çocuklarda astım en çok Çocuk Sağlığı ve Halk Sağlığı Hemşireliği alanlarında çalışılmıştır. İki çalışmada astımlı çocukların ebeveynleri, üç çalışmada ise astımlı çocuklar örnekleme alınmıştır. Müdahale çalışmalarında eğitimin; hastalık hakkında bilgi, yaşam kalitesi, hastalıkla başa çıkma, hastalık seyri ve öz etkililiğin artmasında; hastaneye başvurma ve günlük yaşam aktiviteleri kısıtlamalarının azalmasında etkili olduğu belirlenmiştir. Astımlı çocuğun/ebeveynlerinin eğitilmesi ile hastalık hakkında bilgi, başa çıkma, öz yeterlilik artar iken, hastaneye yapılan başvuru sayısı azalmıştır. Astımlı çocuğun zamanının büyük bir kısmını okulda geçirmesi nedeni ile öğretmenlere ve diğer okul çalışanlarına astımda hastalık yönetimi konusunda periyodik olarak sağlık profesyonelleri tarafından eğitimler verilmeli ve tüm okullarda okul sağlığı hemşiresinin bulunması zorunlu hâle getirilmelidir. Yine çocukların astım yönetiminde okul personeline verilecek eğitimlerin etkilerini inceleyen araştırmaların yapılması yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Astım; çocuk; hemşirelik

ABSTRACT In this systematic review, it was aimed to determine the subject areas and characteristics of the asthma studies done by nurses in children, to identify the subject areas and their characteristics, to reveal the results that the nurses could use in practice and to guide the new researches to be done in this area. In the systematic analysis/review study; database of Presidency of Higher Education Council, National Thesis Center was used and all the thesis studies about asthma among children were scanned between 15 December 2017-15 January 2018. 322 theses were obtained in the database. Studies were evaluated according to inclusion and exclusion criteria and eight thesis studies which are compatible with the criterion were included. It was determined that half of the theses are postgraduate these which are rather descriptive and relational (75%), and doctorate these were experimental and semi-experimental (100%). Number of samples is generally between 50-200. Asthma among children was mostly analyzed in Children Health and Public Health Nursing fields. In two studies parents of asthmatic children, in three studies asthmatic children themselves were included in the sampling. In the intervention studies, education were found to be effective in increasing knowledge about the disease, life quality, coping with disease, the course of disease, self efficacy and also to be effective in decreasing hospital admission and limitation in daily living activities. With education the parents of the child, diagnosed with asthma, the number of being hospitalized decreases as getting informed about the illness, the means of how to cope with it, and self-efficacy increases. Since the asthmatic children spend most of their time at school, health professionals should periodically give trainings to teachers and other personnel at school about the management of disease and it must be compulsory to keep school health nurse in service at every school. It is also helpful to conduct researches which examines the effects of the trainings to be given to school personnel on the asthma management of children.

Keywords: Asthma; child; nursing

Astım; havayollarının aşırı aktivasyonu, mukozal ödem ve mukus üretimiyle kendini gösteren kronik bir hastalıktır. Astımda oluşan inflamasyon öksürük, göğüste sıkışma hissi, hırıltılı solunum ve dispne gibi astım belirtilerinin tekrarlayan nöbetleri ile ilişkilidir. Astım, kendiliğinden ya da ilaç ile tedavi edilebildiği gibi nöbetsiz olduğu zamanlar da olabilmekte ve astım atakları dakikalar, saatler, hatta günler sürebilmektedir.¹ Çocukluk çağında astımın oluşmasında genetik ve çevresel faktörler rol oynamaktadır. Bunlar; emosyonel durum, enfeksiyon, ani ısı ve hava değişiklikleri, ev tozları, sigara dumanı, hayvan tüyü, bazı kokular, hava kirliliği ve polenlerdir. Çevresel faktörler havayollarında aşırı duyarlık gelişmesine ve inflamatuvar yanıt oluşumuna neden olmaktadır.²⁻⁵

Çocukluk Çağında Astım ve Alerjilerin Uluslararası sentez çalışmasında,13-14 yaş grubunda astım prevalansı %14,1 iken, altı-yedi yaş grubunda %11,7 olduğu saptanmıştır.⁶ Türkiye'nin Denizli ilinde, yaş aralığı altı-yedi yıl olan çocuklarda yapılan alerjik hastalıkların prevalans çalışmasında, doktor tarafından tanısı konulmuş astım sıklığı %17,3; Aydın ilinde okul çocuklarında astım ve alerjik hastalıkların prevalansının incelendiği çalışmada, altı-yedi yaş grubunda astım sıklığı %17,1; 13-14 yaş grubunda %11; Malatya'da altı-yedi yaş grubu çocuklarda yapılan başka bir çalışmada ise astım sıklığı %9 olarak bulunmuştur.⁷⁻⁹

Yapılan çalışmalarda, çocukların yaşam kalitesinin ve ebeveynlerinin öz yeterliklerinin yüksek olmasının, çocuklarda astım yönetimini etkilediği sonucuna varılmıştır.¹⁰⁻¹² Yapılan bir literatür taramasında, "hastalığa uyumu yetersiz olan astımlı çocuklarda hastaneye ve acil servise sık başvurma, geceleri astım nöbetleri, astım semptomlarında artma, okul devamsızlığı ve okul başarısının düşük olması gibi sorunların daha fazla yaşandığından" bahsedilmiştir.¹³

Yapılan iki çalışmada, hemşirelerin astımlı çocuk ve ebeveynlerini hastalık ve ilaçlar konusunda eğitmesi/bilinçlendirmesi; çocuğun hastalığa uyumunu, evde bakımını ve günlük yaşam aktivitelerini sürdürmesinde dolayısıyla da eğitimin hastalık yönetiminde etkili olduğu bildirilmiştir.^{14,15} Çalışmalarda, sadece çocuk ve ebeveynlerin değil

aynı zamanda okuldaki öğretmenlerin de astım hastalığı ve yönetimi konusunda eğitilmesinin oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır.^{16,17}

Sağlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan bir sistematik literatür taramasında, hastalık hakkında bilgiyi artırmanın astım tedavisi ve yönetimi için gerekli olduğu ortaya konmaktadır.¹⁸ Hastanın ilacı nasıl kullanacağı, ilaca uyumu konusunda bilgi sahibi olması ve sağlık profesyonelleri tarafından kendi durumlarının farkına varmaları için bilgilendirilmeleri hastalığın yönetiminde önemlidir.⁵

Astımın çocuklukta tedavi edilmesiyle gelecek kuşaklara daha sağlıklı bireyler kazandırılacak olması, çocuklarda astımla ilgili çalışmalara önem verilmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, astımla ilgili yapılan çalışmaların incelenerek sonuçlarının değerlendirilmesi, uygulamaya aktarılabilmesi ve eksik yönlerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Bu sistematik çalışmada; çocuklarda astım konusunda hemşireler tarafından yapılan lisansüstü çalışmaların incelenerek konu alanlarının ve özelliklerinin belirlenmesi, eksik alanların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İncelenen çalışmalarda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Hemşireler tarafından çocuklarda astım ile ilgili yapılan araştırma konuları nelerdir?

2. Hemşireler tarafından astım tanısı konulan çocuklar ile ilgili yapılan lisansüstü araştırmaların amaçları, tipi, örneklem sayıları, araştırmada uygulanan girişim ve araştırma sonuçları nelerdir?

TARAMA YÖNTEMİ VE SÜRECİ

Sistematik derleme/analiz olan çalışmada, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılarak yıl sınırlaması olmaksızın çocuklarda astım ile ilgili bütün tezler taranmıştır. Tarama Türkçe dilinde anahtar sözcük olarak "Astım", "Astım atağı", "Astım krizi", "Bronşiyal astım", "Astımlı", "Çocuk" kelimeleri ve/veya bağlaçlarının çeşitli kombinasyonları kullanılarak 15 Aralık 2017-15 Ocak 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tüm yüksek lisans ve doktora tezleri seçilmiş ve taranmıştır. Taranan veri tabanında 332 kayıtlı teze ulaşılmıştır. Veri tabanında erişim

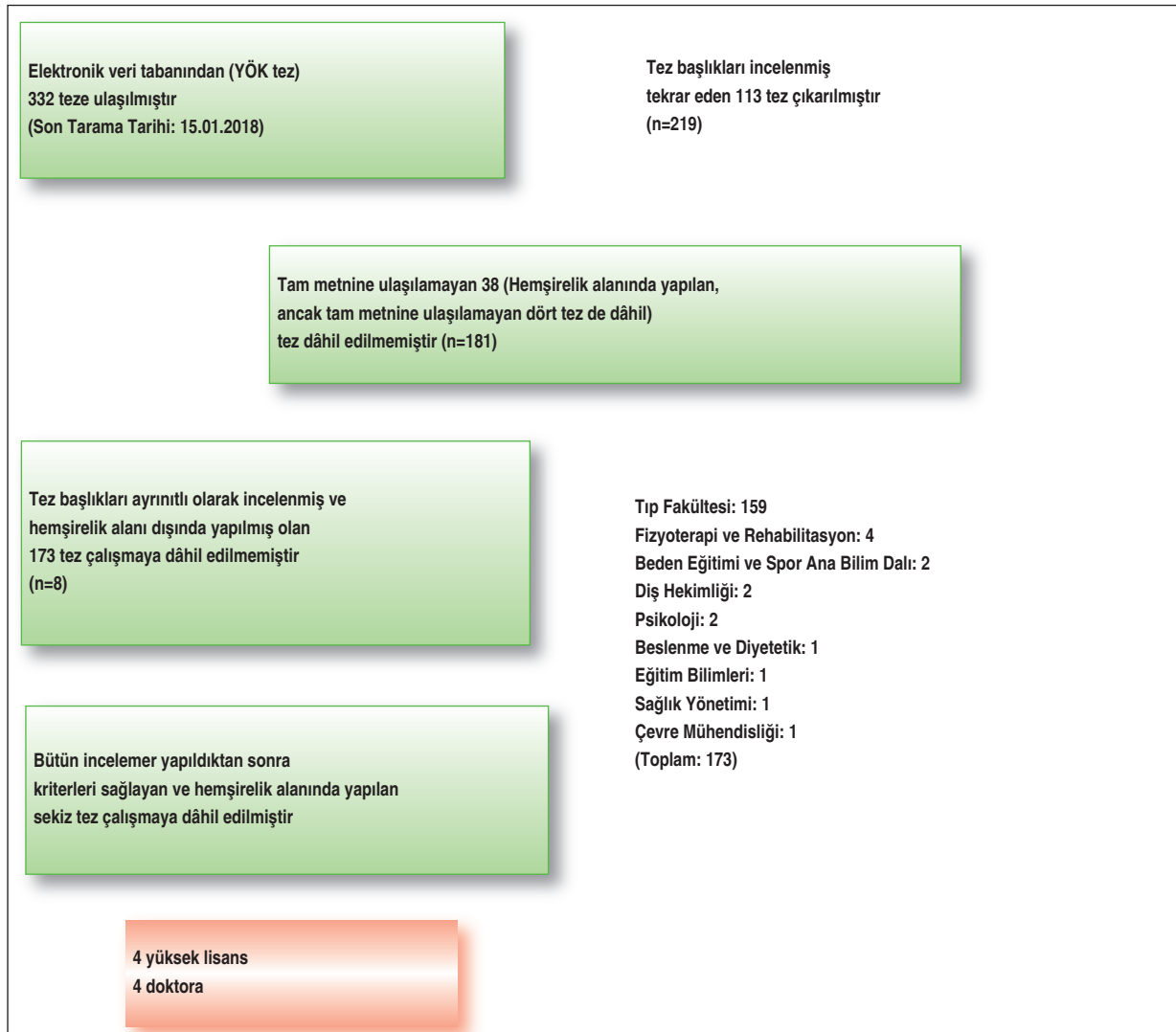
mine izin verilmemiş veya tam metnine ulaşılamamış tezlerin yazarlarına e-mail yoluyla ulaşılmış, tezlerini bu çalışmada incelenmek üzere göndermeleri için izin istenmiştir. Tezini incelenmek üzere göndermeyi kabul eden bir araştırmacının tezi de çalışmaya dâhil edilmiştir. Ulaşılan tezler dâhil etme-dışlama kriterlerine göre değerlendirilmiş, kriterlere uymayanlar çalışmaya alınmamış ve geriye kalan sekiz tez ayrıntılı olarak incelenmiştir (Şekil 1). Ancak, sekiz tezdten birinde çocuklarda astımla ilgili mesleki riskler ve etkileyen faktörler; diğer bir tezde de öğretmenlerin astımla ilgili acil durumlarda uygulama ve davranışları incelendiği için çalışmaya dâhil edilmiştir.

Çalışmaya Dâhil Etme Kriterleri:

- Hemşireler tarafından yapılmış olması,
- 0-18 yaş grubu astım tanısı alan çocuk ve/veya onların ebeveynleri veya öğretmenleri ile yapılmış olması,
- Tezlerin izinli (erişime açık) veya bilimsel bir dergide yayınlanmış olması,
- Yayın dilinin Türkçe veya İngilizce olması,
- Tam metne ulaşılmış olmasıdır.

Dışlanma Kriterleri:

- Başka disiplinler tarafından yapılmış olmasıdır.



ŞEKİL 1: PRISMA akış şeması.

YÖK: Yükseköğretim Kurulu.

İNCELENEN TEZLERİN ÖZELLİKLERİ

Çalışma kapsamında hemşirelik alanında yapılan lisansüstü sekiz tez incelenmiş, bazı özelliklerine göre dağılımları verilmiştir (Tablo 1).

Astım tanısı alan çocuk ve ebeveynlerle ilgili çalışmaların 2001 yılında yapılmaya başlandığı, tezlerin yarısının (4) doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinin daha çok tanımla-

yıcı ve ilişki arayıcı (%75); doktora tezlerinin ise deneysel ve yarı deneysel (%100) olduğu saptanmıştır. Örneklem sayısının genelde 50-200 arasında olduğu, çalışmaların en çok Çocuk Sağlığı ve Halk Sağlığı Hemşireliği alanlarında yapıldığı bulunmuştur. İki çalışmanın astımlı çocukların ebeveynleri, üç çalışmanın ise astımlı çocukların örnekleme alınarak yapıldığı görülmektedir. En çok örneklem sayısı 582 kişi ile Yenilmez'in çalışmasında, en az

TABLO 1: Lisansüstü tezlerin bazı özelliklerine göre dağılımları.

Lisansüstü tezlerin bazı özelliklerine göre dağılımları	Yüksek lisans		Doktora		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Araştırma tiplerine göre dağılımları						
Tanımlayıcı	2	50	0	0	2	25
Tanımlayıcı-ilişki arayıcı	1	25	0	0	1	12,5
Yarı deneysel	1	25	1	25	2	25
Deneysel	0	0	1	25	1	12,5
Yarı deneysel ve analitik	0	0	1	25	1	12,5
Tanımlayıcı, analitik, yarı deneysel	0	0	1	25	1	12,5
Toplam	4	100,0	4	100,0	8	100,0
Örneklem sayılarına göre dağılımı						
n<50	0	0	1	25	1	12,5
50 ≤ n ≤ 100	1	25	2	50	3	37,5
100 < n < 200	1	25	1	25	2	25
200 ≤ n	2	50	0	0	2	25
Toplam	4	100,0	4	100,0	8	100,0
Yayımlandıkları yıllara göre dağılımları						
2001	1	25	0	0	1	12,5
2003	0	0	1	25	1	12,5
2004	0	0	1	25	1	12,5
2005	0	0	1	25	1	12,5
2009	1	25	0	0	1	12,5
2011	1	25	1	25	2	25
2016	1	25	0	0	1	12,5
Toplam	4	100,0	4	100,0	8	100,0
Yapıldığı ana bilim dallarına göre dağılımı						
Çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği	0	0	3	75	3	37,5
Halk sağlığı hemşireliği	3	75	0	0	3	37,5
Hemşirelik ana bilim dalı	1	25	1	25	2	25
Toplam	4	100,0	4	100,0	8	100,0
Örneklem gruplarına göre dağılımları						
Astımlı çocuk ve ebeveyni	0	0	1	25	1	12,5
Astımlı çocuk ebeveyni	1	25	1	25	2	25
Astımlı çocuk	1	25	2	50	3	37,5
Meslek olarak risk taşıyan meslek lisesi öğrencileri	1	25	0	0	1	12,5
İlkokul öğretmenleri	1	25	0	0	1	12,5
Toplam	4	100,0	4	100,0	8	100,0

örneklem sayısı ise 46 kişi ile Bozkurt'un (2003) çalışmasındadır (Yenilmez FB. [Occupational asthma and allergy risks among working children in jewelers and hair dressers]. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği, İstanbul Üniversitesi; 2009), (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003).

Çalışmaya dâhil edilen sekiz tezin konu özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; astım tanısı almış çocuk ve/veya ebeveynlerine verilen eğitimin hastalık yönetimine etkisinin incelendiği beş çalışmanın (%62,5) olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Astımlı çocuklar ve ebeveynleri ile ilgili yapılan tezlerin yöntemine ilişkin özellikleri Tablo 3'te görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde, hemşirelik alanında yapılan ilk tez çalışmasının Öngün Aktaş tarafından yüksek lisans tezi olarak Halk Sağlığı Hemşireliği alanında; en son yayımlanan tezin ise (Yükseköğretim Kurulu tez veri tabanında erişimine izin verilmeyen 2016 yılındaki iki tez dışında) Kaçkın tarafından Hemşirelik Ana Bilim Dalında yapılan yüksek lisans tezi olduğu belirlenmiştir (Öngün Aktaş N. [Teachers' emergency situation management of children with epilepsy, asthma, diabetes]. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2001), (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016). Çocuklarda astım konusunda hemşirelik ala-

nında ilk doktora tezi ise Çevik tarafından Hemşirelik Ana Bilim Dalında yapılmıştır (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011). Astım tanısı almış çocuk ve/veya ebeveynlerine verilen eğitimin hastalık yönetimine etkisini konu alan tezlerin tümünde eğitimlerin etkili olduğu ve amacına ulaştığı görülmüştür (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003), (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004), (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005). Eğitimin; yaşam kalitesi, hasta-

TABLO 2: Astımlı çocuklarla ilgili yapılan tezlerin incelenen konu özelliklerine göre dağılımı.

Tezlerin konu özelliklerine göre dağılımı	n	%
Astımlı çocuk ve ebeveynlerine verilen eğitimin hastalık yönetimine etkisi	1	12,5
Astımlı çocuğa verilen eğitimin hastalık yönetimi, yaşam kalitesi ve hastalık seyrine etkisi	2	25
Astımlı çocukların ebeveynlerine verilen eğitimin çocuğun hastalık yönetimine etkisi	2	25
Astımlı çocukların yaşam kalitesi ve etkileyen faktörler	1	12,5
Mesleki olarak riskli olan öğrencilerin astım ve rinitle ilgili riskleri ve etkileyen etmenler	1	12,5
Öğretmenlerin astımlı ilgili acil durumlarda uygulamalar ve davranışları	1	12,5
Toplam	8	100,0

lıkla başa çıkma, hastalık seyri ve öz etkililik, hastaneye başvurma ve günlük yaşam aktiviteleri kısıtlamalarının azalmasında etkili olduğu belirlenmiştir (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003), (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004) (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005), (Demirci E. [Quality of life in children with asthma and the affecting factors]. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Halk Sağlığı Hemşireliği, Cumhuriyet Üniversitesi; 2011). Bir çalışmanın meslekleri gereği astım için risk taşıyan çocuklarla ilgili olduğu, kuyumculuk ve kuaförlük gibi mesleklerde çalışan çocuklarda astımla ilgili belirtilerin yüksek olduğu, kimyasal maddelerin, ailede astım tanısı almış bir bireyin bulunmasının bu riski artırdığı ve bu hastalıkla ilgili farkındalığın yetersiz olduğu bulunmuştur (Yenilmez FB. [Occupational asthma and allergy risks among working children in jewellers and hair dressers]. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği, İstanbul Üniversitesi; 2009). Başka bir tezin, astımla ilgili acil durumlarda öğretmenlerin ne yapması gerektiği ile ilgili olduğu, öğretmenlerin hastalık konusunda bilgilerinin iyi düzeyde olduğu, fakat atak/nöbet anında ne yapacakları konusunda uygulamalarının yetersiz olduğu saptanmıştır (Öngün Aktaş N. [Teachers' emergency si-

tuation management of children with epilepsy, asthma, diabetes]. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2001). Yapılan deneysel ve yarı deneysel çalışmalarda, eğitimlerin özellikleri incelendiğinde eğitimlerin süreleri 45-50 dk, 60 dk, 45-90 dk, 120 dk, eğitim yerleri; hastane ve evde, evde, okulda ve evde, hastanede şeklindedir (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003) (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004), (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005). Eğitimlerin içeriğinde taburculuk eğitimi, astım hakkında bilgi, astım ilaçlarının uygulamalı anlatımı, soru-yanıt, "peak flow (PEF)" metre kullanımının öğretilmesi, astımın tanıtımı ve bakımı hakkında eğitim kitapçığı ve video kullanılmıştır (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003), (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and

TABLO 3: Çalışmaya alınan lisansüstü tezlerin amacı, çalışmanın tipi, örneklem grubu ve sonuç özelliklerine göre dağılımı.

Yazar/ Yılı/ABD	Amaç	Çalışma tipi	Örneklem grubunun sayısı	Kullanılan veri toplama araçları	Sonuç
Kaçkın 2016 Hemşirelik Ana Bilim Dalı	Astım tanısı alan çocukların ebeveynlerine verilen taburculuk eğitiminin etkinliğini araştırmak Yüksek lisans tezi	Yarı Deneysel (Tek grupta ön test-son test) Taburcu olmadan önce bir saat süre ve 4 aşamadan (ilk aşama taburculuk eğitimi sunumu, 2. aşama astım ve bakımı hakkında video, 3. aşama ilaçların gösterilerek uygulanması, 4. aşama ebeveynlerin sorularının yanıtlanması) oluşan taburculuk eğitimi verilmiştir Ön-test taburculuk eğitimi verilmeyen önce hastane ortamında, son test hasta taburcu olduktan 3 ay sonra ev ziyareti yapılarak uygulanmıştır	128 astım tanısı alan çocuk ebeveyni örneklemi oluşturmuştur	Astım tanısı alan çocuğa ait tanıtıcı özellikler soru formu Astım tanısı alan çocukta astım seyri ve semptomlarının prevalansını değerlendirme formu	Eğitim sonrası; astımia ilgili kuru öksürük, hışıltı, balgamlı öksürük, nefes darlığı, öksürükle birlikte kusma, boğaz ağrısı ve ateş gibi belirtilerinin görülme sıklığının, acile başvurma sayısının/yatarak tedavi alma süresinin, günlük yaşam aktiviteleri kısıtlamalarının azaldığı belirlenmiştir
Çevik 2011 Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	Astım tanısı konulan çocuklara ev ziyaretleri ile verilen eğitimin öz etkililik ve hastalığın seyrine etkisini belirlemek Doktora tezi	Deneysel (Ön test-son test kontrol gruplu gerçek deneme modeli) Eğitim öncesi tüm bireylere ön test yapılmış ve tüm veri toplama araçları uygulanmıştır Sonra eğitim kitapçığı, astım tanıtımı ve bakımı için video kullanılarak 2 gün girişim grubuna eğitim verilmiştir. Eğitimden sonra 5 günde bir 4 kez ev ziyareti yapılmıştır Girişim grubuna eğitimden 2 ay sonra son test: Çocukları tanıtıcı bilgi formu hariç diğer veri toplama araçları uygulanmıştır Kontrol grubu ile ilk görüşmeden 2 ay sonra, ev ziyareti yapılarak hastalık değerlendirme formu ve astımlı çocuklar için öz etkililik ölçeği son kez uygulanmıştır. Daha sonra kontrol grubuna da eğitim kitapçığı kullanılarak bilgilendirme yapılmıştır	Tokat ili merkez sağlık ocaklarına astım bronşiyolit ve astım tanısı ile başlayan ve inhaler tedavisi alan 10-18 yaş grubu 80 astım tanısı alan çocuk örneklemini oluşturmuştur (40 kişi girişim-40 kişi kontrol)	Astım tanısı konulan çocukları tanıtıcı bilgi formu, astım tanısı konulan çocuk hastalık değerlendirme formu, PEF (zorlu bir inspirasyon sonrası zorlu ekspirasyon ile sağlanan maksimum ekspiratuar akım hızıdır PEF metre ile ölçülür. PEF formu çocuğun akciğer kapasitesini belirlediği sabah ve akşam değerlerini yazdığı formdur) değerlendirme formu, astımlı çocuk ve adölesanlar için öz etkililik ölçeği	Eğitim verilmeyen önce girişim ve kontrol grubundaki çocukların öz etkililiği ölçek puan ortalamaları arasında fark yokken, eğitim sonrası girişim grubunun öz etkililik ölçek puan ortalamalarının kontrol grubuna göre arttığı, eğitimin hastalığın seyrini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır
Demirel 2011 Halk Sağlığı Hemşireliği	Astım tanısı alan çocukların yaşam kalitesini ve etkileyen bazı faktörleri saptamaktır Yüksek lisans tezi	Tanımlayıcı	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hastanesi Allerji İmmünoloji Polikliniğine gelen 7-17 yaş grubundaki astım tanısı almış olan 100 çocuk	Kişisel bilgi formu Astımlı çocuk yaşam kalitesi ölçeği	Astım tanısı konulan çocukların yaşam kalitesi; sobalı evde yaşayanlarda, nemli evde oturanlarda, yanında sigara içenlerde, hastaneye yatanlarda, astıma yönelik eğitim almayanlarda, astım hastalığını bilmeyenlerde, astımın oluşmasında etkili olan faktörleri bilmeyenlerde, aktive sonrası atak geçirenlerde, son 1 yılda nöbet geçirenlerde, nöbeti başlatan uyaranlara karşı evde önlem alınmayanlarda daha düşüktür devamı...→

TABLO 3: Çalışmaya alınan lisansüstü tezlerin amacı, çalışmanın tipi, örneklem grubu ve sonuç özelliklerine göre dağılımı (devamı).

Yazar/ Yılı/ABD	Amaç	Çalışma tipi	Örneklem grubunun sayısı	Kullanılan veri toplama araçları	Sonuç
Yeniimez 2009 Çocuk Sağlığı ve Hemsireliği	Çocukluk eğitim merkezlerinin kayımcılık ve kuaförlük bölümlerinde eğitim gören ve aynı zamanda çalışan çocuklarda mesleki astım, rinit, dermatitle (MARD) ilgili risklerin ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi Yüksek lisans tezi	Tanımlayıcı ve ilişkili arayıcı	İstanbul'da kayımcılık ve kuaförlük bölümlerinin olduğu 4 okulda öğrenim gören 13-14 yaşındaki 582 öğrenci oluşturulmuştur	Çocukların tanıtıcı özellikleri veri toplama formu Ulusal Arası Çocukluk Çağı Astım ve Alerji Çalışması Veri Toplama Formu (Bu mesleklerde çalışan çocuklarda MARD semptomlarının yüksek olduğu; cinsiyetin, kimyasal maddelerin, ailede astımlı birey bulunmasının riski etkilediği ve bu hastalıkla ilgili farkındalığın yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır
Ekici 2005 Çocuk Sağlığı ve Hemsireliği	Astım tanısı konulmuş çocuklara ve çocukların ebeveynlerine yapılan astımla ilgili eğitimin, hastalık yönetimine ve çocukların yaşam kalitesine etkisini belirlemek Doktora tezi	Yarı deneysel (Tek grupta ön test-son test) Eğitime başlamadan önce ön test yapılmıştır Eğitim materyali olarak broşür, resimleri PEF metre kullanımı öğretilmiştir. İlk görüşmeden bir gün sonra ev ziyareti yapılmıştır 3 ay sonra son test uygulanmıştır	8-13 yaş grubu 120 çocuk ve annesi	Tanıtıcı bilgi formu Ev ortamı tanılama formu Günlük astım izlem ve yönetim formu Astım bilgisi değerlendirme formu Yaşam kalitesi ölçeği	Eğitim öncesi çocuklarda yaşam kalitesi ölçeği altı boyut puanları düşüktüken, eğitim sonrasında anlamlı bir şekilde yükselmiştir. Astımla ilgili eğitimin çocuklarda hastalık konusunda bilgi artışı sağlayarak astım tetikleyicilerini azalttığı, böylece hastalık belirtilerinin daha az yaşanıp, yaşam kalitesinin yükselmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır
Ergin 2004 Çocuk Sağlığı ve Hemsireliği	Astım tanısı alan çocukların ve ailelerinin hastaalkla başa çıkma davranışları ve hastaalkla başa çıkmada aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma Doktora tezi	Yarı deneysel ve analitik Eğitim materyali olarak astım tanısı almış çocuğa astım yönetimi ve astımla yaşamayı öğretecek bilgileri içeren kitapçık kullanılmıştır Farklı günlerde 3 eğitim gerçekleştirilmiş olup, ilk eğitim başlamadan önce annelere ön test olarak tüm veri toplama araçları kullanılmıştır 3. eğitim toplantısından 15 gün sonra, son test olarak girişim grubuna dâhil olan anneler evlerinde ziyaret edilerek; Çocuklar için Hastaalkla Başa Çıkma Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeyenler kontrol grubunu oluşturmuş ve ilk olarak tüm veri toplama araçları uygulanmıştır 3 ay sonra çocuklar için Hastaalkla Başa Çıkma Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği tekrar uygulanmıştır	Celal Bayar Üniversitesi Hastanesi Pediyatrik Solunum-Alerji Polikliniğinde astım nedeni ile tedavi gören 5-15 yaşındaki çocukların anneleri ile yapılmıştır. Çalışmanın örnekleme 60 anneden oluşmaktadır (30 anne girişim grubunu, 30 anne kontrol grubunu oluşturmuştur)	Çocuk ve ebeveynle ait tanıtıcı bilgi formu Çocuklar için hastaalkla başa çıkma ölçeği Aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği	Hastalık hakkında yapılan planlı eğitimler astım tanısı almış çocuklar ve ailelerinin bilgilerinde artış sağlanmış, hastaalkla başa çıkma davranışlarını da olumlu yönde etkilemiştir

devamı...→

TABLO 3: Çalışmaya alınan lisansüstü tezlerin amacı, çalışmanın tipi, örneklem grubu ve sonuç özelliklerine göre dağılımı (devamı).

Yazar / Yılı/ABD	Amaç	Çalışma tipi	Örneklem grubunun sayısı	Kullanılan veri toplama araçları	Sonuç
Bozkurt 2003 Hemşirelik Ana Bilim Dalı	Astım tanısı almış çocuğa verilen astım yönetimi eğitiminin yaşam kalitesine etkisini saptamak Doktora tezi	Tanımlayıcı, analitik ve yarı deneysel araştırmanın tanımlayıcı kısmında astımlı çocukların demografik ve astım atağının özellikleri, analitik kısımda, demografik özellikler, astım belirtilerinin sıklığı, çocuğun kendini diğer çocuklardan farklı hissetme durumunun yaşam kalitesine etkisi belirlenmiştir Yarı deneysel kısımda astım yönetimi eğitimi verilmiştir. İlk görüşmede astımlı çocuk yaşam kalitesi ölçeği ve astımlı çocuk bilgi formu uygulanmıştır. Daha sonra astım eğitim programı uygulanmış olup haftada 1 gün 1 saat sürecek şekilde 5 kişiden oluşan grup eğitimi verilmiştir. 6 ay sonra yaşam kalitesi ölçeği tekrar uygulanmıştır	İstanbul'da bir hastanede alerji-immünoloji polikliniğinde tedavi gören 7-17 yaş grubu 46 astım tanısı almış çocuk örneklem grubunu oluşturdu	Astımlı çocuk bilgi formu Astımlı çocuk yaşam kalitesi ölçeği Astımlı çocuk takip formu	Astımlı çocuklara yapılan astım yönetimi eğitimi çocuğa astımla yaşamını öğretmek klinik durumunun iyileşmesini, ilaç kullanımının azalmasını, okula devamsızlıkların azalmasını sağlamış ve yaşam kalitesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır
Engin Aktaş 2001 Halk Sağlığı Hemşireliği	Epilepsi diyabet ve astımı olan çocuklarda oluşabilecek acil müdahale gerektiren durumlarda öğretmenlerin uygulamaları ve davranışlarını belirlemek, bu konuda öğretmenlerin eğitiminde rehber olacak kitapçığı geliştirmek Yüksek lisans	Tanımlayıcı	Örneklem; İstanbul ili Bahçeşehir ve Güngören ilçelerinde bulunan 10 ilköğretim okullardaki 250 öğretmen den oluşmaktadır	Öğretmenlerin epilepsi diyabet ve astım hastalıkları bilgi düzeyi formu Öğretmenlerin epilepsi diyabet ve astım hastalığı olan çocukların acil durumlarına yönelik uygulamaları formu Öğretmenleri tanıtıcı bilgi formu	Öğretmenlerin bu hastalıklar konusunda bilgi düzeylerinin iyi olduğu fakat uygulamalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır

ABD: Amerika Birleşik Devletleri; PEF: Peak flow metre.

adolescents who have asthma]. *Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011*), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. *Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004*), (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. *Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005*). İzlem sıklığı ise başlangıçta ve 15 gün sonra, iki ay sonra, üç ay sonra, altı ay sonra şeklindedir (Kaçkın Ö. [The effect of discharge training provided for parents of children with asthma upon the course of disease]. *Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Harran Üniversitesi; 2016*), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. *Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011*), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. *Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004*), (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. *Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005*).

Hemşirelik alanında astımlı çocuklara ve ebeveynlerine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği bu çalışma üç başlık altında tartışılmıştır.

1. ASTIMLI ÇOCUK, ASTIMLI ÇOCUK VE/VEYA EBEVEYNE VERİLEN EĞİTİMİN HASTALIK YÖNETİMİ, YAŞAM KALİTESİ VE HASTALIĞIN SEYRİNE ETKİSİ

Yapılan tanımlayıcı çalışmada; astım tanısı alan çocukların yaşam kalitesinin sobalı evde yaşayanlarda, nemli evde oturanlarda, yanında sigara içilenlerde, sık hastaneye yatanlarda, astıma yöne-

lik eğitim almayanlarda, astım hastalığı hakkında yeterli bilgisi bulunmayanlarda, astımın oluşmasında etkili olan faktörleri bilmeyenlerde, aktivite sonrası atak geçirenlerde, son bir yılda nöbet geçirenlerde, nöbeti başlatan uyaranlara karşı evde önlem alınmayanlarda daha düşük olduğu bulunmuştur (Demirci E. [Quality of life in children with asthma and the affecting factors]. *Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Halk Sağlığı Hemşireliği, Cumhuriyet Üniversitesi; 2011*). Yapılan deneysel ve yarı deneysel çalışmalarda verilen eğitimin; kuru öksürük, balgamlı öksürük, hışıltı, nefes darlığı gibi belirtilerin, acile başvurma sayısı ve yatarak tedavi görme süresinin, günlük yaşam aktiviteleri kısıtlamasının azaldığı; öz etkililik düzeyinin arttığı ve eğitimin hastalık seyrine olumlu katkı sağladığı; astım tetikleyicilerinin azaltılmasının yaşam kalitesini yükselttiği; verilen eğitimin astımlı çocuk ve ailesindeki bilgi artışında ve hastalıkla başa çıkma davranışlarında olumlu değişiklik sağladığı; bir çalışmada, çocuğun astımla yaşamasının öğretilmesinin klinik durumunun iyileşmesini, ilaç kullanımı ve okula devamsızlığın azalmasını sağlayarak çocuğun yaşam kalitesinin yükselmesinde etkili olduğu saptanmıştır (Bozkurt G. [The effects of education given to the school children with astmatic about management of the disease for their quality of life]. *Doktora Tezi. İstanbul: Hemşirelik Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2003*), (Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. *Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011*), (Ergin D. [The evaluation of the effect of the planned education on the attitude of child rearing and the behaviour of coping with the disease of asthmatic children's families]. *Doktora Tezi. İzmir: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Ege Üniversitesi; 2004*), (Ekici B, Cimete G. Effects of an asthma training and monitoring program on children's disease management and quality of life. *Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Marmara Üniversitesi, 2005*). Amerika Birleşik Devletleri'nde pediatrik astım merkezinde yapılan bir çalışmada, çocuklarda astım eğitiminin ilaç

tedavisine etki etmese bile yaşam kalitesini artırdığı; Topan ve ark.nın çalışmasında astım tanısı alan çocukların ailelerine astım eğitimi verilmiş ve verilen eğitimin astım yönetimi konusunda öz yeterlik algılarını artırdığı sonucuna varılmıştır.^{11,19} Astım hastası olan çocukların hastalıktan sadece kendilerinin değil, aynı zamanda ailelerinin ve çevrelerin de etkilendiği, eğitimle semptom yönetiminin yaşam kalitesi ile yakından ilişkili olduğu, astımlı çocukların bakıcılarına dokunmatik ekranlı bilgisayarlar kullanılarak yapılan randomize kontrollü bir çalışmada, eğitimin bakıcıların öz yeterliği ve yaşam kalitesini artırdığı, hastaların ilk olarak birinci basamak sağlık kuruluşlarında saptanıp diğer basamaklara yönlendirme yapılarak hastalığın kontrol edilebileceği; dolayısıyla bunun hastalık yönetimine olumlu katkısı olacağı sonucuna varılmıştır.^{12,13,20,21} Yapılan çalışmalar astımda hastalık yönetiminde hasta-çocuk ve ailesinin eğitiminin etkili olduğunu göstermiştir. Çalışmaya dâhil edilen tezler incelendiğinde, bu alanda yapılan altı tez çalışmasının olduğu ve bulgularının literatür bilgileriyle paralellik gösterdiği görülmektedir (*Çevik Ü. [The effect on the self-efficacy and the prognosis of disease of the given training for the children and adolescents who have asthma]. Doktora Tezi. Erzurum: Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Atatürk Üniversitesi; 2011*).^{10,19,20,22} Deneysel ve yarı deneysel tezlerin tümünde verilen eğitimlerin etkili olduğu ve eğitim sonrası değerlendirildiğinde eğitimin hedefine ulaştığı ve olumlu sonuçlandığı görülmektedir. Sağlık profesyonelleri tarafından astımlı çocuk ve ebeveynler göz önüne alınarak, astımlı çocukların hayatını kolaylaştıracak ve yaşam kalitelerinin yükselmesini sağlayacak eğitim çalışmalarının periyodik olarak yapılmasının gerekliliği dikkati çekmektedir.

2. MESLEKİ OLARAK RİSKLİ OLAN ÖĞRENCİLERİN ASTIM VE RİNİTLE İLGİLİ RİSKLERİ VE ETKİLEYEN ETMENLER

Ülkemizde hemşirelik alanında bu konuda yapılmış olan bir tez çalışması bulunmaktadır. Yenilmez'in yapmış olduğu bu çalışmada, meslek liselerinin kuyumculuk ve kuaförlük bölümlerinde okuyan ve aynı zamanda çalışan öğrencilerin mesleki astım,

rinit ve dermatitle ilgili riskler ve etkileyen etmenler saptanmaya çalışılmış ve belirtilen hastalıkların semptomlarının bu kişilerde yüksek olduğu; cinsiyetin, kimyasal maddelerin, ailede astımlı birey bulunmasının riski etkilediği ortaya çıkmış, ayrıca hastalıkla ilgili farkındalığın yetersiz olduğu belirlenmiştir (*Yenilmez FB. [Occupational asthma and allergy risks among working children in jewellers and hair dressers]. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği, İstanbul Üniversitesi; 2009*). Literatürde yapılan iki çalışma sonucunda, astım hastalarının iş yaşantılarında hastalıklarının kontrolünü yapmakta zorlandıkları belirlenmiştir.^{23,24} Danimarka'da gebeler ve çocuklar ile yapılan bir kohort çalışmasında işyerinde maternal gebelik sırasında düşük molekül ağırlıklı ajanlara/irritanlara maruz kalma ile çocukta astım riski arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur.²⁵ Yapılan bir sistematik çalışmada, mesleği gereği temizlik malzemelerine maruz kalan ev hanımı ve temizlik işçilerinin astım olma riskinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁶ Toz ve temizlik malzemelerine maruziyet sonucu öğretmen ve temizlik işçilerinin etkilendiğine; öncelikli grup olarak bu mesleklerin ele alınması gerektiğine değinilmiştir.²⁷ ABD'de yapılan bir prevalans çalışmasında en çok risk altında olan grubun madenciler, sağlık çalışanları ve öğretmenlerden oluştuğu belirlenmiştir.²⁸ Bu açıdan, araştırma sonuçları bu çalışmada incelenen tez çalışmasının sonuçları ile benzerlik göstermekte olup; kimyasal maddelerin, yetersiz koruyucu önlemlerin astım hastalığında risk oluşturduğu ve hastalık yönetimini olumsuz etkilediği sonucuna varılabilmektedir. Kimyasal maddelere maruziyetin azaltılması, koruyucu önlemlerin alınması astım açısından riskli meslek kollarında çalışanlara hastalık konusunda bilgilendirme yapıp koruyucu önlemler almaları sağlanabilmektedir.

3. ÖĞRETMENLERİN ASTIMLA İLGİLİ ACİL DURUMLARDA YAPABİLECEKLERİ UYGULAMALAR VE DAVRANIŞLARI

Öğretmenlerin epilepsi, diyabet ve astımı olan okul çocuklarında ortaya çıkabilecek acil durumlarda yapabilecekleri konusunda tanımlayıcı bir tez çalışması yapıldığı görülmüştür (*Öngün Aktaş N. [Teachers' emergency situation management of*

children with epilepsy, asthma, diabetes]. *Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi; 2001*). Bu çalışmada, öğretmenlerin bilgilerinin yeterli, ancak doğru uygulamalar yapma konusunda yetersiz oldukları gözlenmiştir.

Ülkemizde, öğretmenlerin kronik hastalığı olan öğrencilere ilişkin görüşlerinin incelendiği bir çalışmada, öğretmenlerin büyük çoğunluğu kronik hastalıkla ilgili acil bir durum geliştiğinde müdahale etmekte zorlandıklarını, öğretmenlerin tamamına yakını ise okullarda okul sağlığı hemşiresinin olmasının yararlı olacağını belirtmişlerdir.¹⁷ ABD’de yapılan bir çalışmada, sınıfında astımlı çocuk olan ve olmayan öğretmenler arasında astım hastalığı hakkında bilgi seviyesinin farklılık gösterdiği, öğretmenlerin okul hemşiresi ve ebeveynlerle iletişimin ve astım yönetimi konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin ilave eğitimlerle astım yönetimi konusunda desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.²⁹ Polonya’da Witusik ve Pietras’ın öğretmenler üzerinde yaptığı tanımlayıcı çalışmada, sınıfta astımlı bir çocuk bulunmasının öğretmenin kendini endişeli hissetmesine neden olduğu; öğretmenlerin acil durumlarda astımlı çocuğa ilaç uygulama konusunda bilgilerinin eksik olduğu, ancak teorik olarak astım yönetimi konusunda bilgi sahibi oldukları görülmüştür.³⁰ İspanya’da öğretmenler üzerine yapılan tanımlayıcı bir çalışmanın sonucunda, çoğu öğretmenin astım konusunda bilgi sahibi olduğu, öğretmenlerin neredeyse yarısının astım krizine nasıl müdahale edeceklerini bildiğini düşündüğü, beden eğitimi öğretmenleri arasında bu oranın daha yüksek olduğu, fakat astım krizi anında nasıl müdahalede bulunacağını bilmediği sonucuna ulaşılmıştır.³¹ Başka bir çalışmada, çocukların astım yönetimi açısından güvenliğinin; öğretmenlerin, okul personelinin bilgilerine ve sorunum sıkıntısının erken belirtilerini tanıma ve uygun şekilde davranma yeteneğine bağlı olduğu; ayrıca öğretmen ve okul personelinin bu konuda eğitilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.³² Çalışma sonuçlarından, öğretmenlerin hastalıkla ilgili acil bir durum geliştiğinde müdahale konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu anlaşılmaktadır. Sağlık pro-

fesyonelleri öğretmenlerle birlikte; astımlı çocuklarla her zaman karşılaşılabilecek olan servis şoförlerini, okulda görev alan kantinci, hizmetli vb. diğer çalışanları da eğitebilmektedir. Resmi ve özel tüm okullarda okul sağlığı hemşiresinin bulunması, acil durumlarda müdahale konusunda sorunun ortadan kalkmasına yardımcı olabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik alanında astım tanısı almış çocuk ve ebeveynlerine yönelik yapılan tez çalışmalarının incelenmesi sonucunda; az sayıda çalışmanın yapıldığı, tezlerin yarısının yüksek lisans, yarısının doktora tezi olduğu;

Yüksek lisansta daha çok tanımlayıcı çalışmaların, doktora da ise deneysel ve yarı deneysel çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Yapılan tezlerin daha çok Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ile Halk Sağlığı Hemşireliği alanında yapıldığı; çocukların gününün büyük bir bölümünü okulda geçirdiği göz önüne alınırsa, öğretmenlerle ilgili yapılan sadece bir çalışmanın olduğu, çalışmaların daha çok astımlı çocuk, astımlı çocuk ve ebeveyni ile çalışıldığı gözlenmiştir.

Yapılan meslekle ilgili olarak astım açısından riskli gruplarla sadece bir tez çalışmasının olduğu görülmüştür.

Yapılan eğitimlerin en az 45 dk olduğu; eğitim yeri olarak daha çok hastane ve evin tercih edildiği; izlem sıklığının başlangıç ile altı ay arasında değiştiği, eğitimlerin içeriğinde taburculuk eğitimi, astım ve astım ilaçlarının uygulamalı anlatımı, soru-yanıt, PEF metre kullanımının öğretilmesi, astımın tanıtımı ve bakımı hakkında eğitim kitapçığı ve video kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Astımlı çocuk/ebeveynlerinin eğitilmesi ile hastalık hakkında bilgi, başa çıkma, öz yeterlik artar iken, hastaneye yapılan başvuru sayısında azalma görülmüştür.

Tezlerin incelenmesiyle ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda;

- Sağlık profesyonelleri tarafından astımlı çocuk ve ebeveynlerine periyodik olarak her izlemde ve hastaneye kabulde eğitim verilerek hastalık yönetimi konusunda öz yeterliliklerinin

yükseltilmesi ve dolayısıyla yaşam kalitelerinin yükselmesinin sağlanabileceği;

- Riskli meslek gruplarında çalışanların bilgilendirilerek kişisel koruyucu önlem almaları bunun sonucunda da kimyasal madde maruziyetinin en aza indirilmesinin sağlanabileceği,

- Sağlık profesyonellerinin sadece öğretmenlerle yetinmeyip, astımlı çocuklarla her zaman karşılaşabilecek olan servis şoförlerini, okulda görev alan kantinci, hizmetli vb. diğer çalışanları da eğitmesi gerektiği ortaya çıkmakta olup, resmi ve özel tüm okullarda okul sağlığı hemşiresinin bulunması, acil durumlarda müdahale konusunda sorunun ortadan kalkmasına yardımcı olabilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi

alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Erdal Akdeniz, Selma Öncel; **Tasarım:** Erdal Akdeniz, Selma Öncel; **Denetleme/Danışmanlık:** Selma Öncel; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Erdal Akdeniz, Selma Öncel; **Analiz ve/veya Yorum:** Erdal Akdeniz, Selma Öncel; **Kaynak Taraması:** Erdal Akdeniz, Selma Öncel; **Makalenin Yazımı:** Erdal Akdeniz; **Eleştirel İnceleme:** Selma Öncel; **Kaynaklar:** Erdal Akdeniz.

KAYNAKLAR

- Kara M. [Asthma and care]. Durna Z, editör. Kronik Hastalıklar ve Bakım. 1. Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi; 2012. p.65-73.
- Karaağaç G, Çelik N, Başlılar S, Yılmaz T. [Response differences of asthma to direct and indirect stimulant]. Toraks Dergisi. 2003;4(2): 161-7.
- Illı S, von Mutius E, Lau S, Niggemann B, Grüber C, Wahn U; Multicentre Allergy Study (MAS) group. Perennial allergen sensitisation early in life and chronic asthma in children: a birth cohort study. Lancet. 2006;368(9537): 763-70. [Crossref]
- Akpınar S, Canbakan S, Mungan D, Başer Y, Akpınar E. [Storage mite sensitivity and related factors in asthmatic patients]. Tuberk Toraks. 2015;63(4):226-34. [Crossref] [PubMed]
- Özşeker Z. [The management of asthma attack]. Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi. 2015;3(2):262-6. [Crossref]
- Mallol J, Crane J, von Mutius E, Odhiambo J, Keil U, Stewart A; ISAAC Phase Three Study Group. The International study of asthma and allergies in childhood (ISAAC) phase three: a global synthesis. Allergol Immunopathol (Madr). 2013;41(2):73-85. [Crossref] [PubMed]
- Akcay A, Tamay Z, Dağdeviren E, Zencir M, Ones U, Güler N. [The prevalences of allergic diseases symptoms among 6-7 yr-old school children in Denizli]. Ege Journal of Medicine. 2007;46(3):145-50.
- Cetemen A, Yenigün A. [Prevalences of asthma and allergic diseases in primary school children in Aydın]. Asthma Allergy Immunol. 2012;10(2):84-92.
- Topal E, Kaplan F, Türker K, Kutlutürk K, Gözükara Bağ H. [The prevalence of allergic diseases and associated risk factors in the 6-7 age children who are living in Malatya, Turkey]. Asthma Allergy Immunol. 2018;15(3): 129-34.
- Bozkurt N, Bozkurt Aİ. [Relationship between symptom control and life quality in asthma]. Dicle Medical Journal. 2015;42(2):208-13. [Crossref]
- Topan A, Alkan I, Kuzlu Ayyıldız T, Bayram D. [Efficiency of training given to the families of children with asthma]. Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics. 2016;2(1):100-8.
- Gandhi P, Kenzik K, Thompson L, DeWalt DA, Revicki DA, Shenkman EA, et al. Exploring factors influencing asthma control and asthma-specific health-related quality of life among children. Respir Res. 2013;14:26. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Toyran M, Kocabaş CN. [School and the allergic child]. Turkish J Pediatr Dis. 2014;8(4): 223-8.
- Yüzer S, Polat S. [Nursing management in asthmatic children]. Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics. 2015;1(3):36-9.
- Genç Özkan Ç, Kara Kaşıkçı M. [Metered dose inhaler using and the role of the nurse in managing of the patient training process]. Journal of Health Science and Profession (HSP). 2015;2(3):355-62. [Crossref]
- Ones U, Akcay A, Tamay Z, Güler N, Doğru M. Asthma knowledge level of primary school teachers in İstanbul, Turkey. Asian Pacific Journal of Allergy and Immunology. 2006; 24(1):9-15.
- Şahin N, Aslan F. [Teacher's opinion related to students with chronic illness]. GÜSB. 2017; 6(3):35-40.
- Tzeng YF, Chiang BL, Chen YH, Gau BS. Health literacy in children with asthma: a systematic review. Pediatr Neonatol. 2018;59(5): 429-38. [Crossref] [PubMed]
- Collura-Burke C, Speller-Brown B, Smith L, Nelson M, Schmidt H. Asthma education and its effect on quality of life. J Allergy Clin Immunol. 2003;111(2):176. [Crossref]
- Iio M, Hamaguchi M, Narita M, Takenaka K, Ohya Y. Tailored education to increase self-efficacy for caregivers of children with asthma: a randomized controlled trial. Comput Inform Nurs. 2017;35(1):36-44. [Crossref] [PubMed]

21. Gümüştakım R, Aksoy H. Control of asthma in primary care: a cross sectional study. *Family Practice and Palliative Care*. 2016;1(2):53-7.
22. Martínez-Moragón E, Palop M, de Diego A, Serra J, Pellicer C, Casán P, et al. Factors affecting quality of life of asthma patients in Spain: the importance of patient education. *Allergol Immunopathol (Madr)*. 2014;42(5):476-84. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
23. Başer S, Evyapan Fişekçi F, Özkurt S. [Prevalence of occupational asthma and early bronchial airflow impairment among hairdressers in Denizli]. *Türkiye Klinikleri Arch Lung*. 2007;8(1):14-8.
24. Balcı S, Bozkurt Aİ. [The evaluation of asthmatic patients working in a textile factory]. *Türk Toraks Dergisi*. 2012;13:23-7. [[Crossref](#)]
25. Christensen BH, Hougaard KS, Larsen AD, Skadhauge L, Thulstrup AM, Hansen KS, et al. Occupational exposure during pregnancy and asthma in the children: a prospective cohort-study. *Reprod Toxicol*. 2011;2(32):164-5. [[Crossref](#)]
26. Zock JP, Vizcaya D, Le Moual N. Update on asthma and cleaners. *Curr Opin Allergy Clin Immunol*. 2010;10(2):114-20. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
27. Gotzev S, Lipszyc JC, Connor D, Tarlo SM. Trends in occupations and work sectors among patients with work-related asthma at a Canadian tertiary care clinic. *Chest*. 2016;150(4):811-8. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
28. McHugh MK, Symanski E, Pompeii LA, Delclos GL. Prevalence of asthma by industry and occupation in the US working population. *Am J Ind Med*. 2010;53(5):463-75. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
29. Bruzzese JM, Unikel LH, Evans D, Bornstein L, Surrence K, Mellins RB. Asthma knowledge and asthma management behavior in urban elementary school teachers. *J Asthma*. 2010;47(2):185-91. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)] [[PMC](#)]
30. Witusik A, Mokros Ł, Pietras T. Knowledge on bronchial asthma among teachers and educators-preliminary results of a pilot study. *Pol Merkur Lekarski*. 2017;42(247):26-9.
31. Juliá-Benito JC, Escarrer-Jaume M, Guerra-Pérez MT, Contreras-Porta J, Tauler-Toro E, Madroñero-Tentor A, et al. Knowledge of asthma and anaphylaxis among teachers in Spanish schools. *Allergol Immunopathol (Madr)*. 2017;45(4):369-74. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
32. Lucas T, Anderson MA, Hill PD. What level of knowledge do elementary school teachers possess concerning the care of children with asthma? A pilot study. *J Pediatr Nurs*. 2012;27(5):523-7. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]